

НАТАША Б. СТАНКОВИЋ ШОШО*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

ДОПРИНОС МИЛИЈЕ НИКОЛИЋА РАЗВОЈУ ШКОЛСКИХ УЧБЕНИКА

Полазећи од тога да школски учбеници (читанке, граматике и радне свеске) представљају најважнија наставна средства, у којима се на систематски и методички примерен начин излаже наставни садржај, развија интересовање ученика за естетски свет књижевног дела, негују њихов уметнички укус, професор Милија Николић је својим темељним и свестраним научним радом, свежином својих идеја, стваралачким радом и педагошким деловањем унапредио школске учбенике које је приредио за основну школу. У раду се указује на ауторов велики допринос развоју школских учбеника и наводе релевантни примери.

Кључне речи: Милија Николић, методика наставе књижевности и српског језика, савремена настава, школски учбеници.

*Први наставни план и програм реформисане школе*¹ у осмогодишњем трајању усвојен је 8. јула 1959. године,² а незнатно коригован 1963. године.³ Настава књижевности имала је задатак да оспособи ученике да „на основу властитог емоционалног и моралног доживљаја текста, самостално расуђују и заузимају став према описаним догађајима,

* natasoso06@gmail.com

¹ Године 1959. донет је *Закон о јединственој основној школи*, којим су основне школе спојене са нижим гимназијама, и тако настају седмогодишње, а потом и осмогодишње основне школе. Српски (матерњи) језик и даље остаје предмет са највећим бројем часова. Видети: *Наставни план и програм за основну школу у Социјалистичкој Републици Србији*, Београд: Завод за основно образовање и васпитање наставника, Савремена школа, 1963, стр. 5–45.

² Реч је о *Наставном плану и програму за основну школу*, *Просвјетни вјесник*, бр. 5, 1960, стр. 65–71. Прописани фонд часова у првих пет разреда износио је 6 часова недељно, у шестом разреду – 5, у седмом и осмом разреду – 4 часа недељно. У разредној настави акценат је стављен на описмењавање и усвајање течног, логичког и изражајног читања, као и обучавање ученика у усменом и писменом изражавању.

³ *Наставни план и програм за основну школу у Социјалистичкој Републици Србији*, Завод за основно образовање и васпитање наставника, Савремена школа, Београд, 1963, стр. 5–45.

ликовима и њиховим међусобним односима”.⁴ У избор текстова ушла су књижевна дела која су „пужала и одговарајућу морално-естетску поруку својим читаоцима”.⁵ Обрада књижевног дела заснивала се на решавању проблемских питања која су била подстакнута текстом и уметничким доживљавањем ученика.

Истраживачким радом у области школских уџбеника у другој половини 20. века у југословенским републикама и покрајинама бавиле су се државне издавачке куће, а периодично и научни институти и значајне педагошке установе. Завод за издавање уџбеника СР Србије, у периоду од 1964. до 1967. године, осмислио је десетак концепција уџбеника за основну и средњу школу. Да би се растеретили и унапредили наставни планови и програми, 1969. године усвојени су *Закључци о мерама за даље унапређење основног образовања и усавршавања наставног плана и програма у СР Србији*. На саветовању на тему *Иновације у настави*, одржаном у Загребу 1970. године, указано је на значај дидактичко-методичког обликовања школских уџбеника. Том приликом истакнута је потреба за развојем методологије израде уџбеника покретањем истраживачког рада у издавачким кућама и континуираним проверавањем наставних програма и школских уџбеника у наставној пракси.

Сектор за научноаналитичке и стручне послове Завода за уџбенике и наставна средства из Београда организовао је, у сарадњи са заводима за уџбенике из Сарајева, Новог Сада и Приштине, саветовање на тему *Језик уџбеника*, које је одржано у Београду 21. и 22. децембра 1976. године. Оно је било подстакнуто новоусвојеним, измењеним и осавремењеним *Заједничким програмом васпитно-образовног рада у основној школи* и посвећено питањима везаним за проблеме и проучавање језика уџбеника и дечјег говора. Један од истакнутих учесника на том саветовању био је и проф. др Милија Николић, који се залагао за то да „језик уџбеника, као основно изражајно средство, омогућује успешно споразумевање са ученицима и зато је важно да буде угледни пример развијене и богате језичке културе”.⁶ Професор Николић је сматрао да језик уџбеника треба да буде написан савременим књижевним језиком и научнопопуларним стилем како би ученицима било олакшано разумевање сложених језичких појава и омогућено успешније разумевање и усвајање наставног градива. Тачност, прецизност, убедљивост и занимљивост презентовања градива у уџбенику, према Николићевом становишту, подстичу радозналост ученика за наставни предмет. Аутор је посебну пажњу

⁴ Исто, стр. 40.

⁵ Исто, стр. 40.

⁶ Видети: Зборник радова *Језик уџбеника*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1976, стр. 65–66.

посветио формулацији радних налога у школским уџбеницима, који би требало да буду осмишљени тако да подстичу истраживачку делатност ученика и мотивишу их да решавају проблемске задатке. На саветовању посвећеном функцији ликовно-графичке опреме савремених уџбеника (1978) Николић је указао на значај графичког обликовања уџбеника и неопходности постојања функционалних илустрација у њима. На саветовању *Уџбеник као предмет научних истраживања* (1980) излагао је о општим проблемима истраживања уџбеника, о њиховој концепцији, о рецензијама и проблемима вредновања уџбеничких комплета и указао на неопходност континуираног праћења, побољшања и усавршавања уџбеника у складу са текућим реформама образовања.

Допринос развоју школских уџбеника професора Милије Николића може се пратити на основу увида у уџбеничке комплете српског језика, које чине граматике и радне свеске за разредну и предметну наставу у основној школи и *Чишанке за 4, 5. и 6. разред основне школе* за ученике који се школују у дијаспори.

Неспорно је да је утемељивач београдске методичке школе, као аутор многобројних школских уџбеника значајно допринео побољшању квалитета наставе матерњег језика и књижевности у основној школи. У уџбеницима које је приредио на систематичан и методички примерен начин изложено је наставно градиво из граматике и језичке културе и успостављене су унутарпредметне корелације са књижевним текстом као предлошком за испитивање језичке појаве или подстицајем за оригинално остварење ученика.

Полазећи од тога да су школски уџбеници примаран извор сазнања и наставно средство којим се унапређује и сам процес учења, настојао је да граматике за основну школу и радне свеске уз њих буду драгоцене подршка ученицима у процесу учења. Посебност граматика за основну школу, чији је аутор професор Милија Николић, огледа се у концепцији (избору релевантних садржаја), у структури и дидактичко-методичкој обради.

Методичка апаратура у уџбеницима које је приредио професор Николић помаже ученицима у припремном раду, који се обавља код куће, и током рада на часовима, па се, тако, активира у свом функционалном виду. Заснована на начелима довољности и примерена узрасту и знањима ученика, она има и мотивациону улогу у настави српског језика. Стимулишући свесну активност путем истраживачке делатности усмерене на говорне ситуације или писано изражавање ученика, аутор је подстицао интересовање код ученика да свестраније сагледавају језичке појаве у књижевном тексту, говорним ситуацијама, писаној продукцији, али и да примене постојећа знања током самостално

осмишљених говорних и писаних вежби. Уважавајући јединство праксе и теорије, књижевни текст је у граматицима постављао као полазиште за обраду, увежбавање и утврђивање градива из граматике, правописа и језичке културе. Тумачење литерарног предлошка се у граматицима даје у продуктивном виду, на активан и истраживачки начин. Структура обраде језичке појаве заснована је на принципима поступности и систематичности. На крају сваке лекције дат је неки задатак који у форми синтезе омогућава обједињујући увид у проучаване наставне садржаје, чиме се проверава код ученика примена стечених знања и умења. Самосталност ученика подстиче се задацима у којима се очекује уочавање језичке појаве у тексту, препознавање њених одлика, примене постојећих знања и провере резултате. Графичко-ликовна опремљеност граматика за основну школу је функционална. Илустрације на сликовит начин дочаравају језичку појаву и методом запажања и показивања олакшавају ученицима брже памћење и усвајање градива. Избором наставних садржаја, граматике за разредну и предметну наставу, омогућују остварење образовних, васпитних и функционалних циљева и доприносе развоју система вредности код ученика. Сматрајући да су „у наставним програмима заобиђена или потпуно скрајнута подручја као што су систематско богаћење речника, лексичке, семантичке и стилске вежбе заснована на обрађеном градиву” (Николић 2012: 967), у школским уџбеницима је посебну пажњу посветио тим наставним садржајима.

У *Граматици за 5. разред основне школе*⁷ Мираша Медојевића и Милије Николића из 1978. године наставне јединице из граматике, правописа и језичке културе су пропраћене неопходним теоријским објашњењима, питањима и задацима, односно упутствима за самосталан рад. У уџбенику се наводе радови из ђачког дневника и оригинална писма. Ребуси, језичке, правописне, стилске и лексичке вежбе користе се за увежбавање и утврђивање градива из српског језика и језичке културе. Илустрације су функционалне и усклађене су са садржином обавезних и изборних текстова.

У *Граматици за 6. разред основне школе*⁸ Момира Секулића и Милије Николић из 1978. књижевни текст постаје предлог за обраду градива из граматике (народне пословице су предлог за обраду инфинитива, одломак из приповетке *Кроз међаву* Петра Кочића за аорист, а одломак из приповетке *Све ће то народ позлатити* Лазе Лазаревића за имперфекат). Таквим поступањем остварује се неопходна корелација

⁷ Видети: Мираш Медојевић, Милија Николић, *Грамматика сръбскохрватској језика за 5. разред основне школе*, Титоград: Републички завод за унапређивање школства, 1978.

⁸ Видети: Момир Секулић, Милија Николић, *Грамматика сръбскохрватској језика за 6. разред основне школе*, Титоград: Републички завод за унапређивање школства, 1978.

између књижевног текста и језика којим је он обликован и постиже њихово функционално повезивање.

У *Грамаџици за 7. разред основне школе*⁹ Миомира Секулића и Милије Николић из 1978. године одломак из приповетке *Аска и вук* Иве Андрића представља предлог за сликовито казивање. Тумачећи књижевне текстове, ученици усвајају особености језика књижевног дела, оспособљавају се да запажају ситуациону подешеност исказа, да процењују стилогена места и стваралачке поступке у делу. Књижевни текст постаје литерарни подстицај за приказивање доживљајне стварности или је повод за стваралачко препричавање текста са променом гледишта.

У *Грамаџици за 8. разред основне школе – Наше језичко коло*¹⁰ Аси-ма Пеце и Милије Николића из 1980. године наводи се одломак из *Јазавца њед судом* Петра Кочића. На примеру реплике Давида Штрпца упућене суцу врши се карактеризација ликова, а ученици се подстичу да проуче улогу ироније у тексту. Одломак из народне песме *Урош и Мрњавчевићи* предлог је за обнављање знања о градацији. Задацима за истраживачко читање ђаци се подстичу да сагледају морални лик Вукашина, Угљеше, Гојка Мрњавчевића и Марка Краљевића, али и да објасне стилску улогу градације у епским народним песмама *Женидба Душанова, Мали Радојица и Сћари Вујагин*.

*Грамаџика српскохрватској језика за ђећи и шестји разред основне школе*¹¹ с наставом на бугарском језику из 1980. године аутора Милије Николића, Марина Младенова и Милана Стакића садржи мали српско-бугарски речник. Одломци из лирске песме *Годишња доба* Душана Матића предлог су за усвајање хомонима и синонима. Ђаци увежбавају изражајно читање акцентоване лирске песме *Сребрне њлесачице* Десанке Максимовић. На одабраним примерима из приповетке *Прва бразда* увиђају шта су речце. Аутори радним налозима у форми сарадничких императива, подстичу ученике да казују реченице у којима ће бити заступљене и речце. На тај начин се остварују корелације са језичком културом и користи књижевноуметнички текст као подстицај за увежбавање непроменљивих речи.

⁹ Видети: Момир Секулић, Милија Николић, *Грамаџика српскохрватској језика за 7. разред основне школе*, Титоград: Републички завод за унапређивање школства, 1978.

¹⁰ Видети: Асим Пецо, Милија Николић, *Наше језичко коло – Грамаџика српскохрватској језика за 8. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1980.

¹¹ Видети: Милија Николић, Марин Младенов, Милан Стакић, *Учимо српскохрватски – Грамаџика српскохрватској језика за ђећи и шестји разред основне школе с наставом на бугарском језику*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1980.

У граматичи *Наш језик*¹² за трећи разред основног васпитања и образовања, коју је професор Николић написао 1981. године у коауторству са супругом Мирјаном, обрада градива из граматике заснива се на познатом књижевном тексту. Басна *Пас и његова сенка* послужила је да обраде лекцију *Речи и реченице*. Функционална илустрација на почетку текста мотивише ученике да прочитају књижевни текст, а истраживачким припремним задацима проверава се разумевање прочитаног. Радни налози обликовани су тако да се ученици самостално припреме за рад на часу. Ученици се позивају да препричају басну и увиде њене поуке, а потом и да запазе да су говорне целине састављене од по неколико речи: *Носио неки пас парче меса*. Од ђака се очекује да пронађу и наведу и остале говорне целине (групе речи) и да запазе правописне и интерпункцијске особености наведених реченица. Научено градиво из синтаксе се увежбава правописном вежбом у којој ђаци пишу басну писаним словима ћирилице. Осим књижевног текста, у граматичи *Наш језик* за трећи разред основне школе заступљени су и оригинални ђачки радови. Састав *Да више не буде рати* предлогак је за обраду именица. Писмо ученика 3. разреда Основне школе *Ђура Јакшић* из Крагујевца сведочи о страдању крагујевачких ђака 21. октобра 1941. године. На том примеру ученици сазнају како се пише писмо, подстичу се да напишу писмо и да га адресирају. Приче у сликама мотивишу ученике за говорне вежбе, а текстови *Чедина незгода*, *Скоро ће пролеће*, *Крај јошочића* предлошци су за ортоепске вежбе и увежбавање изговора гласова *ч* и *ћ*.

Грамматика *Моћ говора*¹³ за 5. разред основне школе Милије Николића, која је објављена 1981. године садржи три поглавља: 1. градиво из граматике, 2. говорна култура и писменост, 3. тематика писмених састава и говорних вежби и правописни подсетник. У граматичи постоји хоризонтална повезаност градива на нивоу програма и уџбеника за пети разред и вертикална повезаност градива на нивоу образовног подручја кроз разреде или програме. Структуру лекције чине: књижевни или информативни текст као предлогак, питања поводом прочитаног, уочавање језичке појаве, вежбање у вези са обрађеним наставним садржајима на информативном тексту, говорна вежба и писани састав. Књижевни и информативни текстови омогућавају стицање релевантних знања из српског језика и књижевности.

¹² Видети: Милија Николић, Мирјана Николић, *Наш језик*, уџбеник српскохрватског односно хрватско-српског језика за III разред основног васпитања и образовања, Нови Сад: Завод за издавање уџбеника, 1981.

¹³ Видети: Милија Николић, *Моћ говора – Грамматика српскохрватског језика за 5. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1981.

Граматика за 5. разред основне школе *Српски језик и култура изражавања*¹⁴ Милије и Мирјане Николић из 1992. године садржи обиље примера за лексичке, семантичке и стилске вежбе и погодна је за богаћење речника ученика, тражење погодног израза, откривање значења речи приближних облика и уочавање нијансираних разлика у значењу. Текст *Бриле* Јована Поповића подобан је за описивање особа из непосредне околине на основу анализе књижевних портрета. У говорној вежби ученици се подстичу да откривају осећања ликова посматрањем лица и покрета, а потом и да напишу састав на тему по избору: *Поретак града познаника, Особа која ми служи за уред, Личност коју волим и поштујем*. Текст *Река, сунце и ветар* Стевана Раичковића подстицај је ученицима да замисле пејзаж и да га опишу на тему *Занимљив пејзаж*. Језичка култура се у наведеној граматици усваја путем разноврсних усмених вежби (изражајно интерпретативно читање текста, казивање одабраних краћих одломака, дијалог, расправа и дискусија поводом садржине дела) и писмених вежби (формирање и вођење дневника читања и израда домаћих задатака на задату тему).

Функционално повезивање наставе српског језика и књижевности остварено је у *Граматици за шести разред основне школе*¹⁵ под називом *Српски језик и култура изражавања* Милије и Мирјане Николић из 1992. године. Аутори обраду хиперболе заснивају на репрезентативном одломку из народне епске песме *Марко Краљевић и Муса Кесеџија*, а одломци из приповетке *Десетица* послужили су им за обраду ентеријера.

Граматика за трећи разред *Поуке о језику*¹⁶, коју је професор Милија Николић написао у коауторству са Миленком Ратковићем, и објавио 1994. године садржи мноштво текстова из народне и ауторске књижевности који омогућују усвајање језичких појава. Индијска народна прича *Зечићи* наведена је као предлогак за усвајање управног говора. Лирске песме *Гозба* Мирослава Антића и *У њосиима* Десанке Максимовић омогућују ученицима усвајање употребе две тачке и запете при набрајању. Текст *Град* Јанка Веселиновића предлогак је за обраду именица са више значења. *Пайирнаши бродови* Рабидранта Тагоре представља предлогак за обраду глагола. Прича Драгана Лукића *Крпењача* омогућава ученицима боље усвајање присвојних придева. Док читају поучну народну причу *Голуб и пчела*, ђаци увиђају шта је одељак (пасус) у причи и како се

¹⁴ Видети: Милија Николић, Мирјана Николић, *Српски језик и култура изражавања за 5. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Нови Сад: Завод за издавање уџбеника, 1992.

¹⁵ Видети: Милија Николић, Мирјана Николић, *Српски језик и култура изражавања за 6. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1992.

¹⁶ Видети: Миленко Ратковић, Милија Николић, *Поуке о језику за 3. разред основне школе*, Подгорица: Завод за уџбенике и наставна средства, 1994.

графички издваја. Одломак из романа *Бамби* Феликса Салтена пружа им могућност да науче врсте реченица према значењу.

Милија Николић је 1995. године приредио *Чишанку за 4, 5. и 6. разред основне школе*, која је написана према *Пројекту дојунске наставе основног образовања за децу југословенских грађана у иностранству*¹⁷. У њој посебну пажњу посвећује избору текстова и начину њихове интерпретације. На тај начин настоји да заинтересује ученике за наставно градиво и да их подстакне да прочитају књижевно дело у целости. Одломци из Нушићеве *Аутобиографије* јављају се у функцији успешне унутарпредметне корелације. Аутор наводи одломак *Часови географије* и уз текст даје радне налоге у којима преовладавају продуктивна питања и захтеви који почињу сарадничким императивима:

– Наставници се у школама често служе очигледним средствима: глобусом, сликама, филмовима. – Какву је очигледност применио Нушићев професор географије? У чему је све претерао? – Које су ситуације на часу посебно смешне? – А због чега су и помало тужне? – По чему су сцене из учионице погодне за извођење на позорници? – Чиме је све професор озбиљну наставу географије претворио у смешну игрицу – у ларкдију? – Упореди професорове жеље и циљеве са средствима којима се служи. – Какве ту све нескладности примећујеш? Нушићев професор је предавао географију пре сто година. Његови поступци се могу осуђивати и одобравати. Процени их са оба становишта.

Нушићев текст се узима као полазиште за обраду глагола по трајању радње. Ученици се подстичу да уоче разлику између несвршених и свршених глагола у књижевном тексту. Оригиналношћу приступа у овој читанци огледа се и у коришћењу функционалне илустрације као предлошка којим се ученици мотивишу да објасне разлику између несвршених и свршених глагола: *поштраћу, штраћу, доштраћу*. Да би се проверило усвајање градива, ученицима се даје говорна и писана вежба да осмисле причу којом ће насмејати саговорнике: *Испричаћу вам нешто смешно, Шала је успела, Слашко сам се насмејао/-ла, Сви смо праснули у смех*. Таквим поступањем Милија Николић је у наведеној читанци остварио корелацију између књижевног текста, језичке појаве која у њему преовлађује и културе језичког изражавања (усмене и писмене вежбе).

У *Грамашници за 5. разред основне школе*¹⁸ Момира Секулића и Милије Николића из 1996. године ученици се подстичу за описивање пре-

¹⁷ Видети: М. Николић, *Чишанка за 4, 5. и 6. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Подгорица: Завод за школство, 1995, стр. 187–192.

¹⁸ Видети: Момир Секулић, Милија Николић, *Грамашица српског језика за 5. разред основне школе*, Подгорица: Завод за уџбенике и наставна средства, 1996.

дела на основу слике коју посматрају. Одломак из приповетке *Босоноги и небо* Бране Црнчевића повод је за разговор о значају маште у животу. У *Граматици за 7. разред основне школе*¹⁹ из 1998. године одломак *Прва љубав* из Нушићеве *Аутобиографије* послужио је као предлог за обраду градива о временским реченицама и начину њиховог писања. На датом тексту истиче се језичка појава и ученици се подстичу да закључе о њеној функцији. У лекцији *Последичне реченице* наводи се одломак *Сшари глобус* на коме се систематизује градиво о зависним реченицама. Ђаци на стваралачки начин примењују знање осмишљавајући адекватне примере у говору и писању. У *Радној свесци за српски језик и књижевност за 6. разред основне школе*²⁰ Милије Николића и Милке Андрић из 2009. године наводе се припремни задаци за тумачење једночинке *Аналфабета* Бранислава Нушића. Ученици се мотивишу да одабраним пословицама о знању и мудрости репрезентују битне поруке ове једночинке. У задацима који се односе на одломак *Прва љубав* из *Аутобиографије* аутори настоје да подстакну ученике да искажу трајна знања о значајнијим књижевноуметничким вредностима овог Нушићевог дела. Од ученика се очекује да упореде тему прве љубави у Нушићевом одломку из *Аутобиографије* и са Кишовом причом *Вереници* и окарактеришу ликове у поменутих остварењима.

Посредством разноликих приступа у обради граматике, правописа и језичке културе и богатства дидактичко-методичке апаратуре у школским граматицама за основну школу и читанци за дијаспору Милија Николић настоји да промишљено и методички утемељено прошири и богати литерарне и језичке способности ученика. Школски уџбеници које је приредио за основну школу подстичу радну вољу и читалачку знатижељу ученика, усавршавају њихове литерарне вештине, осамостаљују их и чине способнима да граматику и књижевности доживљавају у садејству, у којем се матерњи језик посредством уметничких садржаја расветљава, разумева, стваралачки богати и усваја. Брижљиво одабраним књижевним или информативним текстовима, разговорним ситуацијама, саставима ученика као полазиштима за обраду, обнављање, систематизацију и утврђивање градива из граматике, правописа, ортоепије или језичке културе, професор Милија Николић је настојао да ученици континуирано стичу знања и умења, формирају ставове, систем вредности, навике, потребе, негују читалачке компетенције, богате речник, развијају културу језичког изражавања и негују стваралачке спо-

¹⁹ Видети: Милија Николић, *Српски језик и култура изражавања за 7. разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1998, стр. 122–124, 134–135.

²⁰ Видети: Милија Николић, Милка Андрић, *Радна свеска за српски језик и књижевност за 6. разред основне школе*, Завод за уџбенике, Београд, 2009, стр. 88–89, 102–103.

способности. Језичким, правописним, лексичким, стилским, акценатским вежбањима развијао је код ђака низ менталних способности и мисаоних радњи (упоређивање, индукција, дедукција, анализа, синтеза, конкретизација и апстракција, решавање проблема), а брижљиво одабраним задацима допринео је стварању радних навика код њих и неговао љубав према матерњем језику, читању и стварању. Својим деценијским радом унапређивао је школске уџбенике, отклањао је недостатке програма и остваривао далекосежније наставне циљеве.

ЛИТЕРАТУРА

- Медојевић/Николић 1978:** М. Медојевић, М. Николић, *Грамађика српско-хрватској језика за 5. разред основне школе*, Титоград: Републички завод за унапређивање школства.
- Николић 1981:** М. Николић, *Моћ љова* – *Грамађика српскохрватској језика за 5. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Николић 1995:** М. Николић, *Читанка за 4, 5. и 6. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Подгорица: Завод за школство.
- Николић 2012:** М. Николић, *Методика наставе српској језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике, 2012
- Николић/Андрић 2009:** М. Николић, М. Андрић, *Радна свеска за српски језик и књижевност за 6. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике, 2009.
- Николић, Младенов, Стакић 1980:** М. Николић, М. Младенов, М. Стакић, *Учимо српскохрватски – Грамађика српскохрватској језика за четврти и шестти разред основне школе с наставом на бујарском језику*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Николић/Николић 1981:** М. Николић, М. Николић, *Наш језик – уџбеник српскохрватској односно хрватско-српској језика за 3. разред основној васпитања и образовања*, Нови Сад: Завод за уџбенике.
- Николић/Николић 1986:** М. Николић, М. Николић, *Српскохрватски језик и култура изражавања за 5. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Нови Сад: Завод за издавање уџбеника.
- Николић/Николић 1988:** М. Николић, М. Николић, *Српскохрватски језик и култура изражавања за 6. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Нови Сад: Завод за издавање уџбеника.
- Николић/Николић 1992:** М. Николић, М. Николић, *Српски језик и култура изражавања за 5. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Нови Сад: Завод за издавање уџбеника.
- Николић/Николић 1992:** М. Николић, М. Николић, *Српски језик и култура изражавања за 6. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Нови Сад: Завод за издавање уџбеника.
- Николић/Николић 1997:** М. Николић, М. Николић, *Српски језик и култура изражавања за 5. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

- Николић/Николић 2003:** М. Николић, М. Николић, *Српски језик и култура изражавања за 5. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Пецо/Николић 1980:** А. Пецо, М. Николић, *Наше језичко коло – Грамађика српскохрватској језика за 8. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ратковић/Николић 1996:** М. Ратковић, М. Николић, *Поуке о језику за 3. разред основне школе*, Подгорица: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Секулић/Николић 1978:** М. Секулић, М. Николић, *Грамађика српскохрватској језика за 6. разред основне школе*, Титоград: Републички завод за унапређивање школства.
- Секулић/Николић 1978:** М. Секулић, М. Николић, *Грамађика српскохрватској језика за 7. разред основне школе*, Титоград: Републички завод за унапређивање школства.
- Секулић/Николић 1996:** М. Секулић, М. Николић, *Грамађика српској језика за 5. разред основне школе*, Подгорица: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Секулић/Николић 1996:** М. Секулић, М. Николић, *Грамађика српској језика за 7. разред основне школе*, Подгорица: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Станковић Шошо 2016:** Н. Станковић Шошо, *Књижевно дело Бранислава Нушића у насјави*, необјављена докторска дисертација, одбрањена на Филолошком факултету Универзитета у Београду, 8. јула 2016. године (ментор: проф. др Љиљана Бајић)
- Насјавни план и програм за основну школу у Социјалистичкој Републици Србији*, Београд: Завод за основно образовање и васпитање наставника, Савремена школа, 1963, стр. 5–45.
- Заједнички план васпјитно-образовној рада у основној школи*, Просветни гласник, Београд, бр. 10, 1976, стр. 574–582.
- Заједнички план и програм васпјитно-образовној рада у основној школи*, Просветни гласник, Београд, бр. 6–9, 1976, стр. 281–297.
- Заједнички план васпјитно-образовној рада у основној школи*, Просветни гласник, Београд, бр. 8–10, 1979, стр. 595–596.
- Заједнички план васпјитно-образовној рада у основној школи*, Просветни гласник, Београд, бр. 3–5, 1984/85, стр. 153.
- Заједнички план васпјитно-образовној рада у основној школи*, Просветни гласник, Београд, бр. 6–7, 1985, стр. 465.

Nataša B. Stanković Šošo

CONTRIBUTION OF MILIJA NIKOLIĆ TO THE DEVELOPMENT OF TEXTBOOKS

Summary

Starting from the fact that textbooks (reading books, grammar books and workbooks) are the most important teaching tools, in which teaching content is presented in a systematic and methodically appropriate manner and considering that textbooks develop students' interest in the aesthetic world of literary works and enrich students' artistic taste, professor Milija Nikolić with his fundamental and versatile scientific work, the freshness of his ideas, creative work and pedagogical action improved the textbooks he prepared for elementary schools. The paper points to the author's great contribution to the development of textbooks and gives relevant examples.

Keywords: Milija Nikolić, literature and Serbian language teaching methodology, contemporary teaching, textbooks.